

Satversmes tiesa

Kopsavilkums

Lieta Nr. 2023-44-01

03.01.2025.

Satversmes tiesa 2024. gada 24. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2023-44-01 "Par Maksātnespējas likuma 13. panta otrās daļas 3. punkta, ciktāl tas nosaka aizliegumu personai, attiecībā uz kuru kriminālprocess par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata, strādāt par maksātnespējas administratoru, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101. panta pirmajai daļai un 106. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas liedz ieņemt maksātnespējas procesa administratora amatu personai, pret kuru kriminālprocess par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz nereabilitējoša pamata.

Lietā tika ierosināta pēc Senāta pieteikuma. Tajā norādīts, ka administratīvajā lietā apstrīdēts Maksātnespējas kontroles dienesta lēmums, ar kuru persona, pamatojoties uz apstrīdēto normu, atcelta no maksātnespējas procesa administratora amata – šī persona 16 gadu vecumā tikusi saukta pie kriminālatbildības un pret to kriminālprocess par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata. Apstrīdētā norma liedzot individuāli vērtēt katru gadījumu, tādēļ tā esot nesamērīga – jo īpaši gadījumos, kad persona noziedzīgu nodarījumu izdarījusi sen un būdama nepilngadīga. Līdz ar to apstrīdētā norma neatbilstot tiesībām pildīt valsts dienestu un tiesībām brīvi izvēlēties un saglabāt nodarbošanos.

Pirmkārt, Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 101. panta pirmajai daļai. Tiesa atzina, ka maksātnespējas procesa administratora tiesības un pienākumi ir vērsti uz to, lai tiktu efektīvi pārvaldīta parādnieka manta un pēc iespējas apmierināti kreditoru prasījumi. Taču no šo tiesību un pienākumu rakstura neizriet, ka tie būtu saistīti ar valsts varas īstenošanu. Tādējādi maksātnespējas procesa administrators nav piederīgs valsts dienestam Satversmes 101. panta pirmās daļas izpratnē.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja: nosakot apstrīdētajā normā ietverto aizliegumu, likumdevējs ir prezumējis, ka ikviena persona, kura izdarījusi tišu

noziedzīgu nodarījumu un kriminālprocess pret kuru izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata, vienmēr varētu mazināt uzticēšanos maksātnespējas jomas efektivitātei un maksātnespējas procesa administratora profesijai. Taču likumdevējs nav apsvēris to, ka noziedzīgu nodarījumu kaitīguma pakāpe un arī nereabilitējošie apstākļi var būt dažādi, kā arī to, ka personas uzvedība, sevišķi tādā gadījumā, ja persona noziedzīgu nodarījumu izdarījusi, būdama nepilngadīga, laika gaitā var mainīties.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka personas pagātnei nevajadzētu mūžīgi ietekmēt personas nākotni. Uz mūžu noteiktu ierobežojumu gadījumā personai ne tikai tiek liegts īstenot savas tiesības, bet tā arī sabiedrības acīs tiek sasaistīta ar iepriekš izdarīto, neņemot vērā personas tālākās dzīves gaitas. Tādējādi likumsakarīgi var tikt ietekmēta personas vēlme turpināt sevi attīstīt un realizēt savas spējas tādā veidā, kas varētu dot pienesumu sabiedrībai. Šādi ierobežojumi ir attaisnojami tikai īpašos gadījumos, kad iepriekš nodarītais pēc būtības ir nesavienojams ar konkrēto tiesību īstenošanu.

Tiesa arī piebilda, ka pusaudžu vecumposms un agrīnā jaunība ir tas laiks, kas saistīts ar eksperimentēšanu, riskēšanu, sociālo normu pārbaudīšanu un vairāk ar personas identitātes meklējumiem, nevis ar mērķtiecīgu nobriedušas personas rīcību. Iespējams, ka nepilngadīgā persona vēl nav sasniegusi pietiekamu brieduma pakāpi un līdz ar to arī pienācīgu izpratni par savas rīcības sekām, tāpēc šādā gadījumā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas faktam pašam par sevi nevajadzētu ietekmēt visu personas atlikušo dzīvi.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka individuāls vērtējums, kurā tiktu ņemts vērā gan nodarījuma smagums, gan nereabilitējošie apstākļi, gan arī laiks, kas pagājis pēc nodarījuma, un pašas personas attieksme un uzvedība pēc nodarījuma izdarīšanas, var būt tāds alternatīvs līdzeklis, ar kuru personas pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Tas var būt viens no līdzekļiem, kas nodrošinātu, ka no maksātnespējas procesa administratoru loka tiek izslēgtas tikai tādas personas, kuras apdraud sabiedrības uzticēšanos maksātnespējas jomai un administratora profesijai. Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertā aizlieguma leģitīmos mērķus līdzvērtīgā kvalitātē var sasniegt ar citiem, saudzējošākiem līdzekļiem. **Tādējādi apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.**